

TERUGBLIK

Vliegveld Hilversum

Verslag van de ledenavond van 22 september 1993

Wie een lid van onze vereniging zou vragen om enkele aansprekende mijlpalen uit de recente historie van ons dorp te noemen krijgt waarschijnlijk te horen: het raadhuis, de omroep, NSF, het tuinstedelijk groen. Weinigen zullen Hilversums' vliegveld aan deze lijst toevoegen. Maar dat is niet terecht. Er zijn niet zoveel steden, laat staan dorpen, die op een "eigen" vliegveld kunnen bogen. En het eigen vliegveld heeft voor Hilversum niet alleen economische waarde, maar is ook cultuur-historisch van betekenis. Het was deze betekenis die het onderwerp was van de lezing van ons lid Kees van Aggelen op 22 september jl.

Iedere voordracht over de luchtvaart in ons land zal waarschijnlijk beginnen met die unieke pionier Anthonie Fokker. Zo ook die voordracht die eerste woensdagavond van het nieuwe seizoen 93-94. Fokker, na de eerste wereldoorlog vanuit Duitsland naar zijn vaderland teruggekeerd, begon in de jaren twintig vliegtuigen te ontwerpen die onder andere in staat geacht moesten worden de grote sprong naar Nederlands-Indië te halen. Van Aggelen had een prachtige collectie foto's meegenomen waarop een groot aantal van deze machines, zoals de F 2 en de F 7, stonden afgebeeld. In de jaren '20 laaide het enthousiasme voor de luchtvaart zo hoog op, dat bij de tocht van de Fokker F 7, genaamd de Pelikaan heel Nederland alles om zich heen even vergat en de adem inhield of het vliegtuig Batavia wel zou halen. Minder bekend is de rol die de Hilversumse NSF bij deze vluchten al speelde. Fokker en NSF ontwikkelden samen speciaal voor vliegtuigen bestemde zenden ontvangersapparatuur, waarmee het contact tussen vliegtuig en vliegveld ook over grote afstanden in stand gehouden kon worden.

De geestdrift voor de vliegerij leidde tot vele initiatieven om te komen tot vliegvelden. Ook in Hilversum waren er zulke initiatieven. Van Aggelen noemde met name het "Gooisch Vliegveld

Actie Comité" met initiatiefnemers uit politiekringen, dat een veld wilde aanleggen op de plaats waar nu ongeveer de Laan 40-45 loopt. Het Goois Natuurreservaat, de eigenaar van de grond gaf evenwel voor die aanleg geen toestemming. Een actiecomité uit Den Haag wilde een vliegveld annex sportpark aan de Loosdrechtseweg aanleggen. Volgens Van Aggelen werd dit comité toestemming onthouden omdat het antecedenten-onderzoek van deze Haagse heren negatief was uitgevallen. Niet helemaal betrouwbaar dus! Een Goois-Stichtse initiatiefgroep had tenslotte meer succes. De drijvende kracht achter deze groep was onder meer de toenmalige Hilversumse burgemeester Lambooy, oud-minister van defensie met politieke invloed in Den Haag. Het moest een veld worden voor met name de kleine luchtvaart. Bij de aanleg ervan werden op grote schaal werkelozen ingezet. Het was immers aan het eind van de jaren dertig de periode van "de grote depressie".

De opening was voorzien in september '39. Op de 3e van die maand brak evenwel de tweede wereldoorlog uit. Nederland mobiliseerde en het kersverse Hilversumse vliegveld kreeg onmiddellijk een militaire bestemming. De opening werd voorlopig uitgesteld. Hilversum werd de basis voor licht verkenningmaterieel. Zwaardere toestellen van meer strategisch belang waren hier niet gestationneerd. Daardoor is het vliegveld de mei-dagen in '40 redelijk doorgekomen. Het werd na de capitulatie door de Duitsers wel meteen "beschlagnamt". Het Hilversumse vliegveld werd vooral gebruikt om kleine transporttoestellen van het type Bücker 181 in te vliegen. Pas in januari '45 werd het vliegveld een echte aanvalsbasis en werden er betonnen startbanen aangelegd. Dat heeft uiteraard niet lang geduurd. Na de bevrijding namen de Canadezen de zaken over. Pas in '48 vond eindelijk de wel zeer lang uitgestelde opening plaats als vliegveld voor de burgerluchtvaart.

Aan de hand van de dia's waarvan Van Aggelen vele zelf had genomen belichtte hij de talrijke initiatieven die sindsdien op het vliegveld zijn ontwikkeld. Het zijn activiteiten van sportieve

aard of van een zuiver zakelijk karakter. Het beheer wordt gevoerd door de Stichting Vliegveld Hilversum. De zweefvliegers van de Gooise Zweef Club en de parachuutspringers leveren de sportieve prestaties. Luchtfotografie, het vervoer van personen en goederen, vliegopleidingen en luchtvaartkringen zorgen voor een zakelijke basis van het vliegveld. De Stichting heeft zijn eigen brandweer. Voor het kort houden van de grasmat worden niet alleen motormaaiers ingezet maar vroeger ook schapen, wist Van Aggelen te vertellen. Deze grazers maken het lander er soms niet eenvoudiger op! Maar niettemin, of misschien juist daardoor, wordt "Hilversum" in luchtvaartkringen gezien als een uiterst gezellig vliegveld. En het zal zijn best doen om dat nog lang te blijven.

Een aantal van de ongeveer 50 aanwezigen wisten het interessante betoog van Van Aggelen tijdens en na de lezing nog met bijzonderheden aan te vullen. Aan de orde kwam ook nog even de weerstand die het vliegveld met zijn overlast

in de jaren '80 begon op te roepen. Door de vliegbewegingen aan meer regels en meer discipline te binden is de overlast nu een stuk minder. Bovendien zijn de moderne motoren beduidend stiller en minder belastend voor het milieu. Kees van Aggelen werd voor zijn levendige en interessante lezing en fraaie dia's beloond met een dankbaar applaus en een boekenbon.

Als een soort voorfilm had Van Aggelen aan het begin van de avond de dia's vertoond die hij geschoten had tijdens de fiets-excursie naar de grenspalen op zaterdag 29 mei. De avond werd afgerond met een verslag a l'improviste door voorzitter Fred Repko. Hij had zojuist aan een discussie meegedaan in de Raadscommissie Binnenstad over de invulling van het Hamelterrein en het ontwerp van architect Koen van Velzen daarvoor. Het ontwerp is knap maar wel hoog (18 meter). Elders in dit nummer van Eigen Perk gaat onze voorzitter dieper op de stadsvernieuwing in.

AvdS

Deze luchtfoto werd gemaakt bij het feest ter gelegenheid van de opening van het Vliegveld Hilversum op 10 juli 1948. (foto: Goois Museum)

De restauratie van het Hilversumse Raadhuis

Verslag van de ledenavond op 24 februari en de excursie op 2 oktober

Aan de restauratie van ons raadhuis heeft "Albertus Perk" dit jaar twee maal aandacht besteed. Op onze ledenavond in februari was onze gast de heer A. den Dikken die ons met behulp van dia's meenam naar het raadhuis en ons de voortgang van de restauratie liet zien. Tijdens de excursie op 2 oktober jongstleden nam hij ons nogmaals mee maar nu echt.

De heer Arie den Dikken is binnen de gemeente verantwoordelijk voor alles wat "monumentenzorg" betreft en projectleider voor de restauratie van het raadhuis. Hij wordt met andere woorden verondersteld alles over die restauratie te weten en in de gaten te houden. Om een indruk te krijgen over de omvang van die taak eerst even wat cijfers en feiten.

Na een voorbereiding van tien jaren nam de restauratie in april '89 een aanvang. Het werk zou in vier fasen worden uitgevoerd en in april '96, dus na precies zeven jaren voltooid zijn. Er zijn grofweg twee manieren om een restauratie aan te pakken. De architect kan aan het monument in kwestie eigentijdse elementen toevoegen. De restauratie van "Gooiland" is een voorbeeld van deze aanpak.

Bij het raadhuis is de andere weg gekozen. Alle authentieke onderdelen, tot en met de stoelbekledingen, worden in oorspronkelijke staat gerestaureerd. De aanpassingen en wijzigingen worden in de stijl van de oorspronkelijke architectuur uitgevoerd. Enkele minder gelukkige technische oplossingen van Dudok worden uiteraard nu wél goed uitgevoerd. In de buitenmuur ingebouwde regenpijpen voren stuk, begonnen te roesten en hebben in de loop der tijd die muren van binnen uit ernstig beschadigd. Regenpijpen zijn nu van niet roestende kunststof gemaakt. Bij de bouw van de toren was geen spouw aangebracht. De ons vertrouwde gele buitenmuur was aan de binnenmuur vastgemetseld zodat bij de restauratie de buitenmuur van de toren steen voor steen "afgepeld" moest worden. Een zeer tijdrovend en kostbaar werk! Er is nu wel een spouw aangebracht. Waar dat grote voordelen biedt worden nieuwe materialen toe-

De vernieuwde publieksingang aan de westzijde van het raadhuis. Arie den Dikken geeft uitleg. Een veertigtal leden van AP maakten de excursie mee. (foto: JEL)

gepast die in Dudok's tijd nog niet bestonden. In de kantoren zijn nieuwe geluidabsorberende plafonds aangebracht. De acoustiek in de raadzaal zal ook sterk verbeterd worden (en misschien dat de raadsleden elkaar straks wat beter gaan verstaan, AS). Het oorspronkelijke ontwerp was hier en daar ook gewoon onpractisch. In Dudok's visie zouden raadsleden van af hun zitplaats in de raadszaal het woord moeten kunnen voeren. Maar al ras bleek dat ze dan vanaf de publieke tribune niet zichtbaar waren. Voor politici een onhoudbare toestand en er is later dan ook een wat hoger geplaatste spreekstoel bij gebouwd.

Terug naar de cijfers. De restauratie wordt in vier fasen uitgevoerd. De eerste fase omvatte de toren en de hoofdentree, beter bekend als de "trouwingang". Dit deel van de restauratie werd op 24 januari '91 feestelijk opgeleverd. De fasen 2 en 3 hebben betrekking op de andere delen

van het totale bouwwerk, fase 4 omvat het werk aan de bijgebouwen en aan de tuin van het raadhuis. Het project zit nu in de tweede helft van fase 3 en als onderdeel van deze fase wordt de raadszaal gerenoveerd. De totale operatie zal dus zeven jaar duren en een bedrag vergen van 33 miljoen gulden. Van dit enorme bedrag (de nieuwbouw kostte in 1931 slechts 1,2 miljoen gulden) is bijna de helft, zo'n 15 miljoen, subsidiabel omdat het direct besteed wordt aan het monumentale van het raadhuis. De subsidies ervoor, in 't totaal zo'n 10 miljoen, zijn praktisch geheel binnen. Iets meer dan de helft, 18 miljoen gulden, is niet subsidiabel uit hoofde van Monumentenzorg omdat het kosten betreft voor de modernisering van de kantoorfunctie van het raadhuis en de vernieuwing van installaties. Maar ook de financiering van dit deel van de restauratie is rond.

Het was niet altijd eenvoudig om na te gaan hoe delen van het interieur er precies hebben uitgezien. Dudok heeft eerst als gemeentearchitect het raadhuis ontworpen en als directeur Publieke Werken het raadhuis vervolgens met eigen mensen gebouwd. Omdat hij als het ware zijn eigen opdrachtgever was hoefde hij geen bestek te maken en had hij de vrijheid om tijdens de bouw nog allerlei veranderingen aan te brengen. Van die vrijheid heeft Dudok veel gebruik gemaakt vaak zonder die veranderingen goed vast te leggen. Met name het terugvinden van de kleurstellingen van tapijten, bekledingen en gordijnen heeft veel spuurwerk vereist.

Onze gids en gastheer Arie den Dikken nam de ongeveer 40 belangstellenden door de trouwringang mee naar binnen. Na een korte inleiding over Dudok, zijn ontwikkeling als architect, het ontstaan van het raadhuis en het verloop van de

Bezoekers in de raadzaal, die op het moment van bezoek net in de sloofphase verkeerde. (foto: JEL)

restauratie begon de rondgang door het deel dat al klaar was. Het interessante van zo'n excursie is natuurlijk dat je gewezen wordt op bijzondere zaken die je als argeloze passant zonder meer voorbij zou lopen. De plaatsing van de lichtbronnen bijvoorbeeld. Dudok positioneerde zijn lampen in burgerzaal en raadzaal bij voorkeur daar waar ook het natuurlijke licht vandaan kwam, dus boven vensters of in vensterbanken. Hij bereikte daarmee bijzondere effecten. Dat bereikte hij ook door een heel bewuste keuze van kleuren en van materialen. Met bijzondere houtsoorten, marmer, keramiek en stucwerk creëerde Dudok een voorname en tegelijk intieme sfeer die ook na 60 jaar sterk voelbaar is. Het is uiteraard de opdracht aan het restauratieteam om deze sfeer te bewaren en waar die door wat slijtage verpletst was terug te brengen en te versterken. De trouwzaal en vooral de burgerzaal met de haast klassieke gang erlangs lagen er weer glorieus bij. Het tapijt uit '31 zal nog worden vervangen. De opvallende, hoge stoelen in de trouwzaal en de deur van die zaal hebben weer het oorspronkelijke rood, de kleur van de liefde.

De raadzaal was letterlijk een puinhoop. Maar het gaf ons een goed inzicht in de grondigheid waarmee de restauratie wordt aangepakt. De decoratieve laag op de binnenmuren en pla-

fonds moet als het ware worden afgeschild en daarna weer opnieuw worden aangebracht. De ijzeren kozijnen dienen uitgehakt en in hun geheel vervangen te worden. Nieuwe kozijnen moeten dan wel ergens precies op maat kunnen worden gemaakt en dit vereist weer speurwerk naar leveranciers met de juiste machines en de nodige ambachtelijke vaardigheid. De materialen en elementen voor het vernieuwde raadhuis komen vanuit heel Europa.

Niet alleen Dudok's schepping zelf maar ook de restauratie ervan blijkt een erg boeiend onderwerp. Het tijdschrift "De Architect", thema-nummer 52 van september '93 heeft een artikel gewijd aan de ontwerpgeschiedenis van het raadhuis. Daarbij zijn foto's opgenomen van de gerestaureerde delen van het gebouw. Het is een uitgave van Ten Hagen b.v., Postbus 34, 2501 AG den Haag en kost f 17,50. De veertig enthousiaste leden van "Albertus Perk" hadden die zaterdag het voorrecht om het verhaal van de restauratie te horen van de man die als geen ander met dit onderwerp vertrouwd is en er met zo'n deskundigheid en liefde over vertellen kan, de heer Arie den Dikken. Een dankbaar applaus onderstreepte het dankwoord van voorzitter Fred Repko na afloop.

AvdS

Geschenkabonnement Eigen Perk 1994

De kersttijd is niet alleen een periode om in knusse binnenkamers de donkere periode door te komen maar ook een tijd om vriendschapsbanden weer eens aan te halen. We sturen elkaar kaartjes en goede wensen, meer en meer samen met geschenken.

Hebt u er ook moeite mee om een origineel cadeautje te vinden? We hebben voor u een suggestie. Wat zou u er van zeggen om uw familielid, bevriende relatie of goede kennis een geschenkabonnement op dit blad te geven? En dat voor f 15*, de prijs van een goede fles wijn! Een cadeautje dat namens u in 1994 vier keer wordt bezorgd.

* in verband met de hogere kosten voor bezorging, kost een geschenkabonnement *buiten* Hilversum f 20.

Als u iemand wilt verrassen, dan moet u het volgende doen:

1. schrijf een briefje of briefkaart aan onze ledenadministratie (adres zie voor in dit nummer, bellen mag ook!);
2. vermeld uw naam en adres als schenker en de naam en adres van degene die het cadeau krijgt;
3. wacht met betalen tot u een acceptgirokaart van de penningmeester krijgt.

Wij stellen de geadresseerde op de hoogte van wie de gift komt. Na een jaar zullen we deze voorstellen het abonnement op eigen kosten voort te zetten door lid te worden van onze vereniging.